

ségének, olyan kérdések, amelyre ki-ki saját meggyőződése szerint válaszol. A páter hódító alkat volt, de sajnos ő sem, a szelídebb szavúak sem érezhetik győztesnek magukat, mert a világban jelenlévő rossz keresztülhúzza számításait... (Győr, 1998)

RÓNAY LÁSZLÓ

A MAGYAR FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC CSEH TÜKÖRBEN

Az 1848-49-es forradalom 151. évfordulója alkalmából ajánljuk az olvasó figyelmébe az e címen megjelent kiadványt. A két részből álló könyvet két cseh szerző írta, olyan munkákról van szó, melyek a megszokott magyar szempontú értelmezések helyett sok tekintetben más — néha nem túl hízalgő, máskor meglepően rokonszenves — szemlélettel tekintenek erre a korszakra. Az első tanulmány a magyar kultúrát ismerő és szerető történész Richard Prazák — a Cseh Köztársaság volt magyarországi nagykövete — Kossuth Lajosról írt, négy fejezetből álló életrajza, melynek különösen érdekes részei a politikus cseh kapcsolatait, sőt, a cseh népköltészetben kialakult Kossuth hagyományt mutatják be. A *Kossuth ifjúsága* című fejezet a családot, a fiatal éveket, a politikai pálya kezdetét, a *40-es évek* című fejezet a reformkor vezető politikusává fejlődő személyiséget, a harmadik 48-49-ről számol be, az utolsó pedig a bukást és az emigrációt tekinti át. A cseh-magyar kapcsolatok összekötő, értékteremtő jellegének hangsúlyozása az egész elemzést áthatja. Példa erre Kossuth cseh-kérdéssel kapcsolatos álláspontjának részletezése: 1871-ben a monarchia Csehország bevonásával történő trialista típusú átalakításának tervét támogatta, ami a csehek körében pozitív visszhangot váltott ki.

Minthogy az említett életrajz 1994-ben jelent meg először Csehországban, fontos szerepet tölt be az ottani közvélemény formálásában is. „Csak hálások lehetünk a nemzeti-ségi megbékélésre vonatkozó passzusokért, amelyből a cseh olvasó is megtudhatta végre, hogy a magyar forradalom vezetői ebben a kérdésben is a jogkiterjesztés álláspontját vallották.” — jegyzi meg a bevezetőben Hermann Róbert. A kötet Jakub Arbes *Epizódok* című munkájának három magyar vonatkozá-

sú fejezetét is tartalmazza. Az utóbbi szerző a századfordulón élt cseh publicista, művében — Prazáktól eltérő műfajban és szellemben — szintén forradalmunk érdekes cseh vonatkozásai jelennek meg. Figyelemreméltó a pesti 12 pont és a cseh ellenzéki pontok összehasonlítása, vagy Görgey Artúr prágai látogatása. Arbes egyéb fontos tényekre is felhívja a figyelmet. Például arra, hogy a Függetlenségi Nyilatkozat nem intézkedett az államformáról, a királyság tehát változatlanul fennállt!

A magyar olvasó tehát képet alkothat arról, hogyan ítéli meg egy szomszédos nemzet — bizonyos vélt, vagy valós hiányosságainkra is rámutatva — ezt a számunkra oly fontos történelmi eseményt.

„Reménykedjünk abban, hogy hamarosan hasonló köteteket olvashatunk szlovák, horvát, szerb, és román történetsek, publicisták és kortársak tollából. Az ellentétek feloldásához vezető első lépés ugyanis egymás álláspontjának megismerése lehet csupán.” (Ister, 1998)

SALLAI GERGELY

BÁRÁNY TAMÁS: KIS MAGYAR IRODALOMTÖRI

Karinthy Frigyes zsenialitására mi sem jellemzőbb, mint hogy *Igy írtok ti* című paródiával iskolát teremtett. Bárány Tamás könyve is írói paródiák gyűjteménye. Két részre bontotta írásait: az első ciklusban azok szerepelnek, akik már régebben a Parnasszusra költöztek, a másodikban a középnemzedék jelei, akik közül néhányan gyengébb minősítést kaptak az irodalomtudomány szigorú mérlegén.

Nem véletlen, hogy a paródia annyira népszerű. Az emberek szeretnek nevetni. Amikor színészek politikusokat parodizálnak, a kisember hálásan ébred rá, hogy a „fent” is csak olyan, mint a „lent”, a politikus is modoros, neki is megvannak a hibái, visszatérő frázisai. Nevetünk rajtuk, s a nevetés a szeretet megalapozója lehet. Karinthy paródiái többet használtak a nyugatosoknak, mint Schöpflin Aladár nagyszerű kritikái. Nézzük, milyen eredetiben! — mondták a remek Ady-paródia derült olvasói, s kezdtek Adyt, Babitsot, Kosztolányit, Móriczot olvasni. *A szegény kisgyermek panasza* páratlanul

mondható népszerűsége mögött felsejlik Karinthy sanda mosollyal megírt verse a „kis edényről”.

Parodizálni csak a jó írókat érdemes. A közepeseket minek, a gyengék pedig olykor önmaguk paródiái, hiszen tetten lehet érni őket, hogyan utánoznak másokat. És nem is olyan egyszerű jó paródiát írni. Alaposan, szinte bensőségesen kell ismernie azt az író, akit tollhegyre tűzne megelevenítője. Néha még Karinthy-nál is érződik, hogy a felszínen marad, kivált amikor új és új darabokkal bővítette gyűjteményét, hogy kielégítse a közönség igényét. Lehet olyan paródiát írni, amely a magatartást figurázza ki (remekek Reményi József Tamás és Tarján Tamás ilyen célzatú kötetei), s lehet olyat is, amelyek írója a megidézett stílusába helyezkedik bele, néha a beleélés bravúros mutatványa révén. Bárány Tamás kötetében a sok jó és hiteles paródia között egynéhány ilyen telitalálat is akad. Például a Kolozsvári Grandpierre Emil-paródia. Annyira beleélte magát az író „lazább” korszakának hangjába, hogy akár eredeti szövegként is olvashatjuk a paródiát.

Az igazi próbatétel mindig a Mándy-paródia. Mándyt könnyű utánozni, ironikusan megeleveníteni részvétellel átszótt különleges világát annál nehezebb, hiszen ő maga is mindig beleszótt elbeszéléseibe csipetnyi íróniát, s ezért érezzük sok művét a beleélés és távolságtartás kivételes szintézisének. Nos, Mándynak azt a korszakát, amelyiket *Egyérintő* című kötetének elbeszélései jelképeznek, remek érzékkel idézi Bárány Tamás paródiája. Kitérő az *Iskola a határon* paródiája is. És ez a két példa minősíti Bárány Tamás gyűjteményét, hiszen két igazán jelentős író megelevenítését magas fokon végezte el.

Manapság az irodalom mintha nélkülözne a derűt, csupa komolyság, harciasság mindennütt. Ilyenkor talán éppen a paródia segít visszatalálni abba a tisztultabb közegbe, amelyet a kicsinyes harcok nem homályosítanak el. (*Hét krajcár Kiadó*)

RÓNAY LÁSZLÓ

BÁN IMRE: KÖLTŐK, ESZMÉK, KORSZAKOK

A tanulmánykötet a Kossuth Egyetemi Kiadó *Csokonai Könyvtár* című sorozatának 11. köteteként látott napvilágot. Az egykori tanít-

vány, Bitskey István szerkesztésében megjelent könyv kiadásával a kiadó szándéka az volt, hogy közreadja Bán Imre ma már nehezen hozzáférhető tanulmányait. A kötet a néhai jeles tudós azokat az írásait tartalmazza, amelyek eddig csak folyóiratokban jelentek meg s két korábbi tanulmánykötetében (*Eszmék és stílusok*, *Dante-tanulmányok*) nem kaptak helyet. Nem egy dolgot itt olvasható először magyarul, s van olyan írás is, amely ezidáig publikálatlan volt.

Bán Imre a régi magyar és európai irodalom nemzetközi hírvé tudósa volt. Az Eötvös kollégium volt diákjáról a szakmabelieken kívül kevesen tudják, hogy mielőtt a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Régi Magyar Irodalmi Tanszékére került, több mint húsz évig Gyöngyösön tanított gimnáziumi tanárként. Számára magától értetődő volt, hogy a gimnáziumi oktatómunka és a magas színvonalú kutatói tevékenység nem zárja ki egymást.

A rendkívüli nyelvi és filológiai felkészültségű tudós mindig kötelességének érezte, hogy megismertesse a külfölddel a régi magyar irodalom európai vonatkozásait, rendszeresen publikált idegen nyelveken, és részt vett nemzetközi konferenciákon. Irodalomtörténeti munkásságát több száz publikációja dokumentálja, amelyek bibliográfiája Szecsó Károly szerkesztésében a kötet végén olvasható.

Elég, ha csak felütjük a könyv tartalomjegyzékét, máris kiderül, milyen sokoldalú volt Bán Imre tudományos érdeklődése. A tanulmányok foglalkoznak Dantéval, a joachimizmussal, a jezsuita államelmélettel, Szenci Molnár Albert és Nyéki Vörös Mátyás munkásságával éppúgy, mint a 17. századi magyar puritanizmus irodalmával vagy Ady szellemiségével.

Bitskey István így fogalmaz a könyvhöz írt előszóban: „...a kötet remélhetőleg (...) hozzájárulhat ahhoz, hogy a neves debreceni professzor munkásságának maradandó értékei az őket megillető helyre kerüljenek tudományos köztudatunkban, s további ösztönző erőt jelentsenek műveltségünk múltjának, autonóm értékeinek és európai kapcsolatainak feltárásához.” Kívánjuk, hogy így legyen. (*Kossuth Egyetemi Kiadó*, Debrecen)

LÖKÖS PÉTER